

Тіткова Світлана

Завідувач сектору абонементів наукової та навчальної літератури бібліотеки імені М. А. Жовтобрюха, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,
м. Полтава

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглянута бібліотечна краєзнавча робота та її перспективні напрямки. Розкриті деякі надбання бібліотеки імені М. А. Жовтобрюха ПНПУ імені В. Г. Короленка.

Ключові слова: бібліотечне краєзнавство, краєзнавча робота, меморіальна діяльність, краєзнавчий фонд, мемуари.

Бібліотека є невід'ємною частиною культурного середовища, уособлюючим фактором духовного розвитку соціуму, виконує функцію оновлення, збереження та поширення культурного надбання країн і народів.

Місія бібліотеки, її вище призначення, полягає в накопиченні, збереженні та представленні культурного спадку, духовної пам'яті людства, зафіксованих на матеріальних носіях у вигляді документованої інформації.

Серед різнопланових напрямків діяльності бібліотек особливе місце займає краєзнавча робота. Численні наукові статті присвячені цій тематиці, що поширюють інформацію про досвід різних бібліотек країни та світу в цьому напрямку. Так В. С. Білоусова у своїй статті дає визначення краєзнавчої діяльності бібліотеки: це складова бібліотечного краєзнавства, яка включає специфіку формування краєзнавчого фонду, відображення його в довідковому апараті бібліотеки, організацію обслуговування користувачів, краєзнавчу бібліографічно-інформаційну діяльність, науково-дослідну діяльність бібліотеки [1, с. 53–57]. Розвиваючи цю тему Тікунова І. П. пише про те що, здобуття краєзнавчих знань та просвітництво у галузі краєзнавства, визначають роль бібліотеки в якості активного суб'єкта регіональної

культурної політики, яка націлена на включення багатющої документальної спадщини в освітнє та наукове середовище території краю, на сприяння формуванню у населення регіону почуття причетності до свого регіону, підтримку його культурної самобутності [7, с. 97–105]. У науково-практичному посібнику О. В. Домаренко акцентується увага на тому, що бібліотека виконує особливу роль – це розповсюдження серед населення історико-краєзнавчих знань та інформації. З цією метою бібліотека «ретельно збирає та зберігає літературу з питань місцевого історико-культурного життя; найбільш чітко відображає місцеву тематику у довідково-бібліографічному апараті; складає та видає бібліографічні посібники, довідники, проспекти, буклети; разом з іншими закладами створює літописні і бібліографічні матеріали: опис місцевих визначних пам'яток, історій окремих родин, біографії видатних діячів та просвітників, нариси найбільш яскравих подій; організує роботу краєзнавчих об'єднань» [3, с. 12].

Унікальні краєзнавчі матеріали повинні бути розкриті користувачам, насамперед молоді. Для досягнення цієї мети доцільно використовувати наступні методи бібліотечного обслуговування: індивідуальні, групові, масові. Для покращення результативності застосовуються різні засоби інформування: консультації, індивідуальний бібліографічний огляд, дистанційне індивідуальне обслуговування, доклади, віртуальні екскурсії, виставки-презентації нових краєзнавчих видань, зустрічі з письменниками, поетами та митцями регіону, публічні лекції, диспути тощо.

Співробітники бібліотеки мають колосальні можливості досліджувати краєзнавчі матеріали, поповнювати їх, сприяти донесенню інформації до користувачів. Адже Українська бібліотечна асоціація наголошує, що одна з основних морально-етичних норм професійної бібліотечної діяльності є: «ми зберігаємо та поповнюємо духовні цінності народу України, сприяємо розвитку національних культур» [4].

У краєзнавчій роботі є можливість реалізувати таку важливу функцію бібліотеки, як меморіальну, «яка останнім часом отримала новий імпульс для свого розвитку за рахунок історико-дослідницького спрямування бібліотечного краєзнавства» [2, с. 4–5].

Меморіальна діяльність бібліотек полягає в накопиченні та збереженні знань, фактів про саму бібліотеку як об'єкта культури (оформлення альбомів, сайтів, буклетів тощо). Цінність роботи по збереженню пам'яті про бібліотеку полягає в дослідженні історії бібліотеки, що надає нові можливості для покращення її іміджу та роз-

криття ролі у розвитку культури України. Історико-культурна краєзнавча робота – збирання, накопичення, зберігання та передача інформації о меморіальних джерелах по краєзнавству (це меморіально-інформаційні стенди, присвяченні діяльності видатних людей краю, в першу чергу тих, чиє ім'я носить бібліотека; виставки краєзнавчої тематики, слайди, статті дослідників). Історико-культурний напрям надає можливість глибше пізнати традиції, обряди рідного краю. Просвітницька діяльність із збирання, збереження, передачі мемуарних джерел реалізується шляхом проведення: оглядів, презентацій мемуарних джерел. Опрацювання мемуарних матеріалів підвищує їх цінність, адже вони містять безцінну інформацію про події очима свідків. На особливу увагу заслуговують мемуари місцевих авторів.

Бібліотека імені М. А. Жовтобрюха ПНПУ імені В. Г. Короленка, усвідомлюючи, що у сучасному світі, коли бібліотеки борються за підвищення свого іміджу, краєзнавча робота може стати тим міцним фундаментом для будівництва бібліотеки нового типу.

Діяльність нашої бібліотеки полягає у збиранні та впорядкуванні зафіксованих на різних носіях інформації відомостей про Полтавщину та популяризація їх. Фонд бібліотеки ПНПУ має у своєму складі декілька меморіальних колекцій. Безумовно, на особливу увагу заслуговує колекція нашого земляка науковця, мовознавця М. А. Жовтобрюха, чиє славетне ім'я було присвоєно бібліотеці ПНПУ. Досить цікавими є й колекції Г. М. Сивоконя (літературознавця), М. Ф. Гур'єва (викладача фізико-математичного факультету нашого вишу), В. О. Пащенко (з 1990 по 2008 рік був ректором ПНПУ) та Шевченкіана П. П. Ротача (українського поета та літературознавця). У статті Орехової В. В. розповідається про меморіальні колекції бібліотеки вузу і особливу увагу приділено колекції М. А. Жовтобрюха, яка «є найбільшою серед наших меморіальних колекцій за кількістю одиниць зберігання – понад 6 тисяч примірників, серед яких книг 3932, періодичних видань – понад тисяча» [6, с. 53].

Особливість фонду бібліотеки ПНПУ полягає в тому, що краєзнавчі документи збираються, зберігаються незалежно від їхньої актуальності в даний час і не підлягають списанню як застарілі за змістом. Перлиною бібліотеки ПНПУ є виокремлений фонд «Рідкісних видань та неопублікованих документів», в якому зібрані цінні документи, серед них є про Полтавщину. Орієнтуватися в них допомагає краєзнавча картотека та каталог, які з 2018 року почали переводити у електронну форму.

Фонди історико-філологічного читального залу містять виокремлене зібрання книг про Полтавщину з таких дисциплін як історія, географія, літературознавство, етнографія, археологія тощо. У читальному залі можна ознайомитися з довідником у випусках «Літератори Полтавщини», «Полтавіка. Полтавська енциклопедія», збірник наукових праць «Козацькі старожитності Полтавщини», збірник «Наш рідний край», «Полтавський краєзнавчий музей: збірник наукових статей. Маловідомі сторінки історії, музеєзнавство, охорона пам'яток», довідково-бібліографічним виданням у випусках «Хто є хто на Полтавщині» та з іншими. Подібний фонд існує і на науковому абонементі.

У фонді залу періодичних видань дбайливо зберігаються полтавські газети, серед них можна ознайомитися з випусками «Зорі Полтавщини», навіть, за 1943 рік.

Результатом багатолітньої праці стала краєзнавча картотека наукових статей, які вміщені у різних журналах та газетах, що містять інформацію про наш край. Також у картотечі є статті викладачів ПНПУ імені В. Г. Короленка, бо їхній доробок є частиною культури та науки Полтавщини. У публікації С. А. Молчанової наголошується щодо великого значення роботи над формуванням колекції «Наукові праці викладачів» [5, с. 53–60]. З 2017 р. у бібліотечі ПНПУ розпочалася робота над формуванням такої колекції, яка ставить за мету збереження та розкриття творчої спадщини науковців-викладачів університету. У цьому фонді зберігаються монографії, різноманітні програми, збірники наукових праць, такі як: «Філологічні науки», наукові збірники «Історична пам'ять»; альманахи «Рідний край», «Витоки»; науково-теоретичний часопис «Філософські обрії» та інші. Бібліотечна краєзнавча робота – це багатоперспективна діяльність, яка спрямована на виховання у користувачів шанобливого ставлення до культури рідного краю, збагачення духовного світу та розширення світогляду, пізнання глибини надбань поколінь та сьогоденішніх досягнень своїх земляків.

У співпраці кафедри історії України з бібліотекою нашого вишу було організоване «Полтавське історичне товариство». В рамках цього проекту проводяться публічні лекції різноманітної тематики, багато з яких присвячені Полтавщині – її історія, культура, архітектура та інше. Слухачами на цих лекціях можуть бути полтавці та гості нашого міста, які мають можливість користуватися

фондами бібліотеки імені М. А. Жовтобрюха. Залишається лише додати, що докладаючи зусиль у краєзнавчій роботі, зберігаючи дбайливо культурні традиції, бібліотеки продовжують залишатися джерелом духовності та знань нашого народу.

Список використаних джерел

1. Білоус В. Краєзнавча діяльність бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. *Літературне краєзнавство Поділля в системі сучасної освіти: стан, проблеми, перспективи* : зб. наук. праць / ред. О. М. Куцевол. Вінниця : Ландо ЛТД, 2011. С. 53–57.
2. Вилегжаніна Т. Роль і місце публічної бібліотеки в українському суспільстві. *Бібліотечна планета*. 2008. № 2. С. 4–5.
3. Домаренко Е. В. Культурно-досуговая деятельность библиотеки : науч.-практ. пособ. Москва : Либерей-Бибинформ», 2006. 80 с.
4. Кодекс етики бібліотекаря [Електронний ресурс]. <https://ula.org.ua/252-dokumenty/dokumenty-uda/2504-468-koдекс-etiki-biblioteka>
5. Молчанова С. А. Історія рідного університету як головний об'єкт краєзнавчої роботи бібліотеки вишу. *Бібліотека в освітньому просторі* : інформ. бюл. Хмельницький : ХНУ, 2016. № 2: Бібліотечне краєзнавство. С. 53–60.
6. Орехова В. В. Визначні книжкові колекції наукової бібліотеки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. *Імідж сучасного педагога*. 2015. №10. С. 53.
7. Тикунова И. П. Функциональная модель библиотеки общества знаний в региональном контексте. *Роль библиотек в формировании социально-культурного пространства* : сб. науч. тр. / отв. ред. Е. Б. Артемьева ; Гос. публ. науч. тех. б-ка Сиб. отд-ния РАН. Новосибирск, 2009. С. 97–105.

Svitlana Titkova

Perspective Directions of Local History Work

The article deals with the librarianship local lore work and its perspective directions. Some achievements of the M.A. Zhovtobriukh Library of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University are presented.

Key words: librarianship local lore work, memorial activity, local lore fund, memoirs.